

KS. MAREK TOMASZ ZAHAJKIEWICZ

PROGRAM I OBCHODY WIELKIEGO JUBILEUSZU ODKUPIENIA W 1933 ROKU

W XX w. w Kościele katolickim obok jubileuszy zwyczajnych (1926, 1950, 1975) mieliśmy również kilka nadzwyczajnych. Między innymi w 1929 r. obchodzono jubileusz nadzwyczajny w związku z 50 rocznicą święceń kapłańskich Piusa XI. Każdy rok jubileuszowy jest wielkim przeżyciem dla społeczności chrześcijańskiej; w związku z tym obchody jubileuszowe są zaprogramowane odgórnie, a przed wiernymi stawia się najbardziej aktualne zadania i hasła. Do takich uroczystości należał zapewne jubileusz z 1933 r. Warto bliżej przyjrzeć się temu wydarzeniu z racji szczególnie uroczystego charakteru, jaki nadano obchodom zarówno w Rzymie, jak i na całym świecie. Program tego jubileuszu związany był z 1900 rocznicą odkupienia świata.

W naszym szkicu zajmiemy się najpierw ogólnie centralnymi obchodami w Rzymie (pkt 1), a następnie dużo miejsca poświęcimy Polsce i uroczystościom jubileuszowym rozszerzonym na cały świat w latach 1934–1935 (pkt 2). Omawiając sytuację w Polsce byłoby rzeczą trudną w wąskich ramach artykułu chociażby tylko zasygnalizować uroczystości w poszczególnych diecezjach. Potraktujmy więc sumarycznie teren naszej ojczyzny, a rozważania ilustrować będziemy przykładami zaczerpniętymi z niektórych diecezji¹.

1. Rok 1933 w Rzymie

a) Zapowiedź jubileuszu

Dnia 24 XII 1932 r. Pius XI, w czasie składania mu życzeń świątecznych, wygłosił przemówienie, w którym nawiązał do zbliżających się nie tylko świąt, ale przede wszystkim do r. 1933. Rozpoczął je przypomnieniem „dzieła ludzkiego odkupienia dokonanego przez Jezusa Chrystusa” i 1900 rocznicę tego faktu. Wprawdzie rok ten daje tylko prawdopodobieństwo lat rocznicowych, ale zdaniem papieża należy podkreślić łaski płynące z tak doniosłego faktu. Z kolei papież nawiązał do sytuacji międzynarodowej stwierdzając: „Nie małą już będzie korzyścią, że świat przestanie słuchać wyłącznie — albo prawie wyłącznie — o konfliktach i sprzecznościach, o nieuf-

¹ Rozporządzenia papieskie i biskupie w związku z jubileuszem podają oficjalne organa poszczególnych diecezji (np. WDL z lat: 1933, 1934, 1935; „Miesięcznik dla Archidiecezji Gnieźnieńskiej i Poznańskiej” z lat: 1933, 1934, 1935).

ności i braku zaufania, o uzbrojeniach i rozbrajaniu, o odszkodowaniach i reparaacjach, o długach i spłatach, o odroczeniach i niewypłacalności, o interesach gospodarczych i finansowych, o nędzy jednostek i nędzy społecznej; że będzie słyszał nie tylko o tych rzeczach, ale także o wzniosłych sprawach ducha i o potężnym nakazie powrotu do życia duchowego”². Pius XI zapowiedział ukazanie się odpowiednich dokumentów w związku z jubileuszem oraz nakazał ogłosić w diecezjach jego obchód; uczyniono to 2 IV 1933, tj. w Niedzielę Męki Pańskiej. Początkiem jubileuszu była Wielkanoc 1933, zaś jego końcem drugi dzień świąt Wielkiejnocy w roku następnym. W sumie przemówienie papieskie poświęcone było Wielkiemu Jubileuszowi i w ogólnych zarysach naszkicowało główne myśli uroczystości: zwrócenie uwagi na fakt odkupienia ludzkości i pokój na świecie. Zaakcentowanie pokoju ogólnoświatowego było rzeczą zrozumiałą w związku z narastaniem konfliktów międzynarodowych. Właśnie w tym czasie Hitler dochodził do władzy (w 1932 wysunął swą kandydaturę na prezydenta Rzeszy, a 30 I 1933 został kanclerzem). Pokój został zagrożony nie tylko w Europie, ale i na innych kontynentach. Przecież 25 II 1933 delegacja japońska opuściła Zgromadzenie Ogólne Ligi Narodów w Genewie, a polityka zaborcza Japonii zwróciła się w kierunku Chin. Inne ognisko zapalne powstało na terenie Austrii (lipiec 1934, nieudany pucz hitlerowców i zamordowanie kanclerza Dollfussa). Sięgając nieco dalej dostrzegamy nowe ognisko wojny na terenie Afryki (październik 1935, wojna włosko-etiopska). To wszystko stanowi tło wypowiedzi Piusa XI, który nie tylko podkreślił samo odkupienie świata przez Chrystusa, ale i sprawę pokoju.

Wystąpienie papieskie z 1932 r. wytyczyło program obchodów i podsunęło istotne myśli, które były rozwijane szczegółowo w późniejszych wypowiedziach Stolicy Apostolskiej i rządców diecezji. Oficjalny dokument ogłaszający nadzwyczajny jubileusz ukazał się 6 I 1933. Był to specjalny list papieski, w którym papież nawiązywał do obietnicy ogłoszenia jubileuszu, danej w wigilię Bożego Narodzenia i podkreślił rocznicę odkupienia przez mękę Chrystusa. Uwzględnił on równocześnie takie wydarzenia, jak: ostatnia wieczerza, ustanowienie kapłaństwa i samo zmartwychwstanie. Równocześnie zachęcił do pielgrzymek do Wiecznego Miasta lub do Palestyny. Określono również warunki uzyskania odpustu zupełnego: odbycie spowiedzi, komunii i trzykrotne nawiedzenie którejś z wyznaczonych bazylik w Rzymie (Św. Jana na Lateranie, watykańskiej, Św. Pawła, Matki Bożej Większej). W czasie nawiedzenia należało odmawiać modlitwy przed Najświętszym Sakramentem, Panem Jezusem ukrzyżowanym, później przed wizerunkiem Matki Bożej i na koniec znówu przed ołtarzem z Sanctissimum (odpust zupełny można było ofiarować za zmarłych). Chorzy mogli go uzyskać po spowiedzi i komunii bez konieczności udania się do Rzymu³. Rok jubileuszowy ogłoszono uroczystie bullą *Quod nuper* z dnia 30 I 1933 r. nawołującą do rozważania męki Pańskiej, odwiedzin Palestyny i Rzymu⁴.

² Tłumaczenie przemówienia zob. WDL 15:1933 nr 1 s. 1–4.

³ Tłumaczenie listu zob. tamże nr 3 s. 77–80.

⁴ AAS 25:1933 s. 5–10.

30 I 1933 ukazały się jeszcze 3 konstytucje normujące szereg spraw związanych z rokiem jubileuszowym. Mocą jednej z nich został udzielony odpust Roku Świętego 1933/1934 zakonnikom i innym osobom, które ze względu na przeszkody nie mogły udać się do Rzymu. W tym wypadku miano trzymać się rozporządzeń ordynariusza lub rady spowiednika. Ta sama konstytucja upoważniła spowiedników do rozgrzeszenia od wypadków zarezerwowanych ordynariuszowi. Druga konstytucja zajęła się sprawą specjalnych pełnomocnictw dla penitencjarzy i innych spowiedników Rzymu. Ostatnia wreszcie zawiesiła wszelkie odpusty w roku jubileuszowym. Jedynie pozostawiono bez zmian odpusty dla zmarłych, umierających itp. Miejscami uzyskiwania specjalnych odpustów jubileuszowych był Rzym, Palestyna i Lourdes⁵.

Do tematu zbliżających się uroczystości powrócił jeszcze papież w przemówieniu na konsystorzu 13 III 1933. Pod koniec wystąpienia przypomniał m.in. intencje mającego rozpocząć się roku, a mianowicie: wewnętrzne odrodzenie człowieka, sprawiedliwość społeczna, zmniejszenie zbrojeń i pokój między narodami.

W powyższych dokumentach zawarte były istotne myśli, które przepełniły uroczystości obchodzone w Rzymie, a później (w latach 1934–1935) w poszczególnych diecezjach na całym świecie.

b) Uroczystości w Rzymie

Jak już zaznaczyliśmy poprzednio, rok jubileuszowy trwał od Wielkiejnocy 1933 do drugiego dnia świąt Wielkanocnych roku następnego. Pius XI, zgodnie z tradycją, dokonał otwarcia bramy bazyliki watykańskiej. Podobnego otwarcia bram innych bazylik patriarchalnych dokonali specjalnie wyznaczeni przez papieża kardynałowie. Jeszcze 2 III tego roku papież wystosował do wikariusza generalnego Rzymu, kard. Marchetti Selvaggiani, specjalny list, w którym poruszył sprawę pierwszego czwartku miesiąca kwietnia 1933 r. Dzień ten został poświęcony rozpamiętywaniu męki Jezusa, jak również wynagradzaniu za popełnione przez ludzkość grzechy. W całym Rzymie odbyły się adoracje Najświętszego Sakramentu z główną uroczystością na Watykanie, w której brał udział papież. Program obchodów uroczystości może najbardziej został uwypuklony w intencjach modlitw zanoszonych w Rzymie i w innych Kościołach lokalnych. Mianowicie, na czoło wysuwały się takie zagadnienia, jak: przywrócenie wolności Kościołowi, pokój i zgoda między narodami, misje Kościoła, przebłaganie Boga za bluźnierstwa. Zwracano również uwagę na jedność wszystkich chrześcijan.

Na uroczystości jubileuszowe przybyło do Rzymu wielu pielgrzymów z całego świata.

Zakończenie Jubileuszu Odkupienia świata odbyło się w Rzymie specjalnym nabożeństwem eucharystycznym (którą to myśl wysunął Włoski Komitet Kongresów Eucharystycznych), w czasie którego składano podziękowanie szczególnie za ustanowienie Najświętszego Sakramentu i sakramentu kapłaństwa. Odbywało się ono w Rzymie przez 3 dni: 15 III 1934 r. adoracja dla duchowieństwa Rzymu, której przewodniczył Pius XI, 18 III (Niedziela Męki Pańskiej) dla wiernych i 22 III w Wielki Czwartek dla wszystkich (w ten ostatni dzień zachęcano do licznej komunii świętej).

⁵ WDL 15:1933 nr 3 s. 82.

c) Uroczystości na terenie Polski

Wprawdzie uroczystości Roku Jubileuszowego 1933/1934 nie rozciągnięto jeszcze na cały Kościół i obchodzono je tylko w Wiecznym Mieście, mimo to znalazły one odbicie w religijnym życiu całej społeczności katolickiej. Podobnie było z Kościołem w Polsce. W czasie kazań poruszano tematykę wysuwaną przez Rzym, a w poszczególnych diecezjach urządzano specjalne nabożeństwa. 2 IV 1933 odczytano z ambon bullę *Quod nuper* ogłaszającą Rok Święty. Na terenie np. diecezji lubelskiej bp Marian Fulman nakazał w specjalnych kazaniach rozwinąć myśli zawarte w wymienionej bulli. Zachęcił on również wiernych do lepszego zapoznania się z życiem Chrystusa, polecając czytanie życiorysów Zbawiciela opracowanych przez takich autorów, jak: abp W. Popiel, abp J. Teodorowicz, H. G. Didon, M. Meschler⁶.

Pius XI, nakazując odbycie adoracji w pierwszy czwartek kwietnia 1933 r. w kościołach rzymskich, zachęcił równocześnie wszystkich biskupów do urządzenia takich samych nabożeństw na terenie poszczególnych diecezji. Apel papieski znalazł poparcie w terenie, gdzie w ważniejszych świątyniach odbyły się takie adoracje. Na przykład 13 III 1933 bp M. Fulman zarządził odbycie godziny świętej w katedrze lubelskiej, w par. Św. Pawła w Lublinie, w kościele Mariackim w Chełmie, w kolegiacie zamojskiej, a proboszczów innych kościołów zachęcił do zorganizowania takiego nabożeństwa u siebie⁷.

Również bez echa nie pozostał apel papieski o zorganizowanie pielgrzymek do Rzymu. Odbywano pielgrzymki ogólnopolskie, regionalne (np. 7 IX 1933 pielgrzymka do Rzymu z Wielkopolski) czy poszczególnych grup społecznych (np. 29 V 1933 pielgrzymka dziennikarzy katolickich z bpem S. Adamskim z Katowic). Dla innych zorganizowano pielgrzymki do ważniejszych sanktuariów cieszących się popularnością ogólnopolską, lub do miejsc kultu regionalnego. Na przykład w Lublinie 15 III 1933 biskup ordynariusz wydał odezwę *O wielkiej Relikwii Drzewa Krzyża świętego w Lublinie*⁸, w której zaapelował do wznowienia jej czci. W związku z tym do kościoła dominikańskiego w Lublinie urządzano pielgrzymki z różnych parafii z terenu diecezji⁹.

Podobnie jak w Rzymie, tak i na terenie diecezji polskich urządzone na zakończenie Jubileuszu (Wielkanoc 1934 r.) specjalne nabożeństwa adoracyjne. Odbyły się one w Wielki Czwartek. W czasie tych uroczystości często wygłaszano kazania na temat ustanowienia Eucharystii i kapłaństwa.

2. Rok jubileuszowy w latach 1934–1935

Jest rzeczą oczywistą, że nie wszyscy wierni mogli wziąć udział w obchodach w Rzymie. Tylko znikomy procent katolików pielgrzymował do Wiecznego Miasta. W związku z tym ojciec święty przyjmując pielgrzymkę irlandzką w początkach marca

⁶ Tamże nr 4 s. 85 n.

⁷ Tamże nr 3 s. 85 n.

⁸ Tamże.

⁹ Tamże 16:1934 s. 43 n.

1934 r. i nawiązując do zakończenia roku świętego w Rzymie oświadczył, że wkrótce uroczystości te zostaną rozciągnięte na cały świat¹⁰.

a) Rozszerzenie uroczystości na cały świat

Dnia 2 IV 1934 ukazała się konstytucja apostolska *Quod superiore anno*, mocą której jubileusz nadzwyczajny obchodzony w Rzymie w latach 1933–1934 został rozciągnięty na cały Kościół katolicki. Miał on być obchodzony w Kościele powszechnym od oktawy Wielkiejnocy 1934 r. do zakończenia oktawy paschalnej roku następnego (8 IV 1934–28 IV 1935)¹¹. Między innymi na początku wspomnianego dokumentu papież nawiązywał do bulli *Quod nuper* z 1933 r. Przypomniawszy cele wielkiego jubileuszu, podając tym samym myśli do kazań na rok bieżący. Zgodnie ze słowami papieskimi celem obchodzonego roku było „[...] aby przywrócono wszędzie należyta wolność Kościołowi, a wszystkie ludy doprowadzono do pokoju, zgody i prawdziwej pomyślności, próśby wiernych również gorliwie wyjednały stały rozwój wytrwałej i nieustępliwej działalności misjonarzy i przywiodły szczęśliwie odszczepionych od Kościoła do jednej owczarni Jezusa Chrystusa”. Wyeksponowano szczególnie wolność Kościoła, pokój na świecie i sprawę misji. Do tych celów Pius XI dołączył nowy, mianowicie: ekspiację za poczynania ludzi walczących z religią. Również z naciskiem podkreślił papież rolę sakramentu pokuty i Eucharystii i domagał się, by „przez odpowiednie kazania i ćwiczenia duchowne oraz pobożne nabożeństwa jak najwięcej wiernych” przygotowali duszpasterze do tych sakramentów. Z kolei konstytucja podawała zasady i wytyczne, jakimi mieli kierować się ordynariusze przy określaniu warunków uzyskania odpustu jubileuszowego. Należało więc wyznaczyć kościoły nawiedzenia (3 w mieście biskupim i w terenie), które trzeba było nawiedzić 12 razy. W czasie nawiedzeń modlono się przed Najświętszym Sakramentem, obrazem Ukrzyżowanego i Matki Bożej. Ordynariusze mogli zmniejszyć liczbę nawiedzeń dla osób będących w specjalnie trudnych warunkach. Wreszcie udzielono spowiednikom specjalnych upoważnień.

b) Obchody uroczystości jubileuszu na terenie diecezji polskich w latach 1934–1935

W kościołach lokalnych już wcześniej biskupi przygotowywali wiernych do zbliżającego się wielkiego jubileuszu. Podobnie było i w Polsce, gdzie m.in. ukazał się list episkopatu pt. *O ducha chrześcijańskiego w Polsce* (21 II 1934) nawiązujący do tych obchodów¹². Ponadto na rozpoczęcie roku łaski biskupi wystosowali listy pasterskie do swoich diecezjan podkreślając w nich doniosłość tego wydarzenia. Na przykład biskup częstochowski T. Kubina w liście pasterskim z 28 IV 1934 pisał, że „rok ten dla diecezji częstochowskiej powinien stać się naprawdę świętym, naprawdę przełomowym, początkiem nowego życia, jutrzenką lepszej przyszłości”. Wezwał on wiernych nie tylko do modlitwy, ale podkreślił również odnowę własnego życia¹³. Biskup

¹⁰ Tamże s. 115.

¹¹ Tekst konstytucji zob. tamże 16:1934 nr 5 s. 161–169.

¹² Tamże 16:1934 s. 82–94.

¹³ Omówienie jubileuszu w Częstochowie zob. J. Związek. *Obchody roku świętego w diecezji częstochowskiej (1925–1974)*. CzWD 48:1974 nr 3–5 s. 94–116.

lubelski M. Fulman w liście z 3 V 1934, zgodnie z duchem dokumentów papieskich, zwrócił uwagę na 4 cele jubileuszu: pomnożenie praktyk religijnych dla uczczenia Eucharystii i męki Chrystusowej; pogłębienie poczucia jedności z Kościołem; zwrócenie uwagi na publiczne wyznawanie wiary i wprowadzanie jej zasad w życie rodzinne, społeczne, zawodowe; wynagrodzenie Bogu za grzechy, zgorzenia i modlitwa o nawrócenia¹⁴. Równocześnie biskupi ogłosili wiernym warunki zyskania odpustu, określając szczegółowo modlitwy odmawiane w czasie nawiedzania kościołów. Nawiedzeń tych miało być 12, i to w świątyniach wyznaczonych przez biskupa (np. w diec. lubelskiej — w Lublinie: katedra, kościół poddominikański, Św. Pawła i Świętego Ducha, a w terenie kościoły w Chełmie, Hrubieszowie, Janowie Lubelskim, Krasnymstawie, Lubartowie i Zamościu; w diec. częstochowskiej — w Częstochowie: katedra, bazylika jasnogórska, kościół Św. Zygmunta i Św. Barbary, w terenie kościoły w Sosnowcu, Starym Sielcu, Nowym Sielcu, Radomsku, Wieluniu, Gidle, Czeladzi, Łęce, Łosieniu, Przyrowie). W czasie nawiedzenia należało rozważać o miłości Pana Jezusa w Tajemnicy Ołtarza oraz o męce Pańskiej. Również odmawiano modlitwy przed Najświętszym Sakramentem, obrazem Ukrzyżowanego i Matki Bożej oraz na zakończenie ponownie przed Sanctissimum. Liczbę nawiedzeń zmniejszono osobom, które nie mogły uczynić zadość warunkom uzyskania odpustu (starcy, chorzy, dzieci; np. biskup lubelski ograniczył nawiedzenia dla dzieci tylko do 2 kościołów w Lublinie — katedra i kościół poddominikański). Wiadomości o jubileuszu, warunki zyskania odpustów, jak również omówienie głównych myśli obchodzonych uroczystości umieszczano przede wszystkim w prasie diecezjalnej i innych katolickich pismach centralnych. Wydawano specjalne wkładki do książek do nabożeństwa (np. wkładki takie w diec. lubelskiej rozprawdzał Wydział Organizacji Kościelnych przy Kurii Biskupiej). Ukazywały się specjalne książki do nabożeństwa na rok jubileuszowy (np. M. Nassalski. *Książeczka dla wiernych do korzystania z odpustu jubileuszowego*. Częstochowa 1934).

W diecezjach odbywano kongresy eucharystyczne. W diec. częstochowskiej kongres taki został zapowiedziany zaraz na początku Roku Jubileuszowego w liście pasterskim z dnia 28 IV 1934. Odbył się on w Dąbrowie Górniczej w dniach 9–10 VI 1934¹⁵. Szczególnie uroczysty kongres obchodzony był w diecezji lubelskiej w Chełmie w dniach 8–9 IX 1934, który zgromadził ponad 60 tys. wiernych (do komunii przystąpiło 54 tys. osób). Bp M. Fulman uzasadniając w liście z 25 VII 1934 wybór tej miejscowości na kongres napisał: „Chełm Lubelski obraliśmy na miejsce kongresu eucharystycznego dlatego, że tu kiedyś zaborcy urządzili główną siedzibę do walki z Kościołem katolickim i stąd prześladowaniem i siłą narzucano ludowi katolickiemu prawosławie. Niech teraz w wolnej ojczyźnie naszej tu rozlegnie się triumf wiary katolickiej, wielki okrzyk — niech żyje Król i Pan nasz w Najświętszym Sakramencie”¹⁶.

¹⁴ WDL 16:1934 s. 172–174.

¹⁵ Związek. *Obchody roku świętego* s. 95.

¹⁶ List bpa Fulmana zob. WDL 16:1934 nr 8 s. 245–249; sprawozdanie z kongresu, tamże 16:1934 s. 301–312.

Urządzano liczne pielgrzymki do sanktuariów cieszących się od dawna popularnością. Reaktywowano dawne miejsca pielgrzymkowe, w których zaniknął ruch pątniczy. Na przykład w diec. lubelskiej do takich sanktuariów należał kościół poddominikański w Lublinie, dokąd już w 1933 r. zaczęto odbywać pielgrzymki. Masowy jednak ruch pątniczy do tej świątyni datuje się na lata 1934–1935. Bp Fulman kilkakrotnie zachęcał duszpasterzy z całej diecezji do zorganizowania pielgrzymek parafialnych. Na skutek tego w Lublinie przygotowano stałe miejsca noclegowe (Ks., Salezianie na Kalinowszczyźnie dla 330 osób, Bracia Kresowi na Podwalu — 165, Dom Zarobkowy przy ul. Dominikańskiej i — 210; w sumie przygotowano 705 miejsc). Należy pamiętać o dziesiątkach osób nocujących pod gołym niebem lub spędzających noc w świątyni. To wszystko da nam obraz, ilu wiernych przybywało codziennie do Lublina. O wiele większą popularnością cieszyły się inne miejsca o zasięgu ogólnopolskim, np. Częstochowa, Kalwaria Zebrzydowska itd. Organizowano również pielgrzymki do Ziemi Świętej (np. taką pielgrzymkę transatlantykiem „Polonia” zorganizowała w początkach 1934 r. Liga Katolicka w Katowicach oraz biuro „Francopol” w Warszawie. Te same instytucje powtórzyły ją 10 X 1934 pod przewodnictwem bpa K. Niemiry. Podobne pielgrzymki urządzało i w roku następnym, np. 3 I 1935 Akcja Katolicka w Łodzi pod protektoratem bpa Tomczaka).

W roku 1934 szczególnie uroczysty charakter nadano obchodom święta Chrystusa Króla (ostatnia niedziela października). Tematem tych uroczystości miały być słowa: „Jubileusz odkupienia — wezwaniem do życia wewnętrznego i duchowego odrodzenia społeczeństwa”. Temat ten ujęto w hasła dla członków Akcji Katolickiej: „W Chrystusie Odkupienie! W Chrystusie Odrodzenie!” Hasła te ujmowały zarówno zagadnienie odkupienia, jak i życia wewnętrznego. Prasa katolicka szczegółowo omówiła te hasła. Na przykład „Ruch Katolicki”¹⁷ umieścił szereg artykułów, a między innymi pióra kard. Hlonda pt. *Znaczenie Jubileuszu Odkupienia*. Oprócz tego ukazały się inne artykuły w Bibliotece Akcji Katolickiej¹⁸, Bibliotece rekolekcyjnej¹⁹, Szkole czynu itd.

Z innych obchodów w roku jubileuszowym można wymienić organizowanie procesji jubileuszowych czy specjalnych akademii.

c) Zakończenie Wielkiego Jubileuszu w roku 1935

Dnia 10 I 1935 Pius XI wystosował specjalny list do biskupa Tarbes i Lourdes Pawła Marii Gerlier, w którym wyraził swoją radość za chęć podjęcia przez tegoż biskupa trudów urzędzenia centralnych uroczystości zakończenia roku jubileuszowego w jego diecezji²⁰. W liście tym wspomina również o planowanym, uroczystym triduum mszalnym, które miało się odbyć w dniach 25–28 IV 1935. Uzasadniając wybór Lourdes na miejsce centralnych uroczystości Pius XI pisał: „Sądzymy, że nie bez zrządzenia Opatrzności tak się zdarzyło, iż w tym świętym czasie, w którym święcimy

¹⁷ Nr 9–10.

¹⁸ Nr 9–10.

¹⁹ Nr 6.

²⁰ WDL 17:1935 nr 3 s. 81–84.

Jubileusz Odkupienia ludzkiego, 75 lat kończy się od świętych objawień Matki Bożkiej Odkupienia w Grocie Massabielskiej”.

W związku ze zbliżającym się końcem Roku Jubileuszowego biskupi diecezji polskich wydali specjalne listy pasterskie i zarządzenia, podkreślając doniosłość tych uroczystości. Kard. A. Hlond w liście pasterskim datowanym na 12 III 1935 zwrócił uwagę m.in. na doniosłość życia sakramentalnego i prawdziwie chrześcijańskiego, jak też staranie się o katolicką kulturę życia i doskonałości chrześcijańskiej²¹. Natomiast w odezwie z 14 IV 1935 mówił o uroczystościach zakończeniowych nie tylko w Lourdes i Jasnej Górze, ale również w prastarej katedrze gnieźnieńskiej, u grobu pierwszego misjonarza Polski św. Wojciecha. Dosyć ciekawa była jeszcze odezwa kardynała z 22 II 1935, w której m.in. czytamy o roku jubileuszowym: „Były to wielkie rekolekcje chrześcijaństwa na tle epoki spragnionej Boga, a tak zaciekle przeciw Bogu buntowanej. [...] Tym jaśniej błyszczał nam jubileuszowy krzyż Chrystusowy jako znak zbawienia i nadzieja jedyna”²².

Program zakończeniowy składał się z 2 części. Przeżycie okresu wielkiego postu w skupieniu oraz uczestniczenie w sakramentach pokuty i Eucharystii określiło wymogi stawiane części pierwszej. Część druga dotyczyła samego zakończenia, wypadającego na kwiecień tegoż roku. Dnia 1 IV 1935 Pius XI w alokucji na konsystorzu powiedział między innymi: „By w dzisiejszych pełnych niepokojącego smutku czasach, które każą obawiać się przyszłości jeszcze smutniejszej, Bóg w wielkim miłosierdziu swoim raczył oświecić niebiańskim światłem umysły tych, w których rękach spoczywają rządy i losy ludów, My, jak wicie wielebni bracia, w ubiegłym miesiącu styczniu zaleciliśmy triduum publicznych modłów w Lourdes, wyrażając życzenie, by złączyli się w nich wierni, nawet z najdalszych krajów”²³. Są to słowa, z których przebijała troska o losy pokoju między narodami.

Zgodnie z zapowiedzią Stolicy Apostolskiej uroczyste zakończenie roku jubileuszowego odbyło się w Lourdes. Trwało ono 3 doby (25–27 IV 1935). Biskupi odprawiali bez przerwy msze święte w następujących intencjach: o prawdę dla umysłów, o Boga dla dusz i ludów, o pokój dla państw i narodów, o chleb i byt dla głodnych i bezdomnych. Intencje te najlepiej odzwierciedlają potrzeby i aktualne sprawy epoki. Kardynałem–legatem na uroczystości w Lourdes był E. Pacelli. Natomiast Pius XI wygłosił 28 IV przez radio watykańskie kilkudzaniowe przemówienie na zakończenie uroczystości. Do Francji przybyły pielgrzymki z całego świata, między innymi również z Polski pod przewodnictwem kardynała Prymasa i kilku biskupów. Wśród pielgrzymów polskich była także grupa dzieci z Krucjaty Eucharystycznej.

Podobnie jak w Lourdes, tak i w Polsce odbyły się takie uroczystości na Jasnej Górze 25–28 IV 1935. W tym czasie na Jasnej Górze odbywała się bez przerwy adoracja

²¹ „Miesięcznik Kościelny dla Archidiecezji Gnieźnieńskiej i Poznańskiej” 50:1935 nr 3 s. 117–130.

²² Tamże s. 77–80.

²³ Przemówienie papieskie na konsystorzu zob. WDL 17:1935 s. 123 n.

Najświętszego Sakramentu, a na zakończenie wyruszyła procesja z katedry częstochowskiej do bazyliki jasnogórskiej. Podobnie w kościołach katedralnych całej Polski i w poszczególnych parafiach zakończono Rok Wielkiego Jubileuszu uroczystymi nabożeństwami. Niekiedy biskupi zalecali na pamiątkę tego wydarzenia postawić krzyż z napisem: „Na pamiątkę Jubileuszu Odkupienia 33 – 1933” (np. w diec. lubelskiej).

*

Jeszcze pod koniec roku 1934 Stolica Apostolska zwróciła się do wszystkich biskupów ordynariuszy o sporządzenie dokładnych sprawozdań z przebiegu jubileuszowych praktyk religijnych w poszczególnych diecezjach. W Polsce o tym zaleceniu przypominał nuncjusz Marmaggi specjalnym pismem kardynała Prymasa datowanym na 1 I 1935. Trudną byłoby rzeczą w kilku słowach ocenić całość uroczystości nawet opierając się na tych sprawozdaniach. Jedno jest pewne, że były one wielkim wydarzeniem, które zmobilizowało świat chrześcijański i wniosło pewne ożywienie w życie religijno-sakramentalne. Następnie uroczystości te zaakcentowały aktualne potrzeby czasu, a między innymi sprawę pokoju światowego, który stawał się coraz bardziej zagrożony.

PROGRAM AND CELEBRATIONS OF THE GREAT REDEMPTION JUBILEE OF 1933

Summary

On 24 Dec. 1932 Pius XI, on the occasion of Christmas greetings payed to him, gave an adress in which he mentioned the approach of the New Year 1933 and the 1900th anniversary of Salvation. Simultaneously, the Pope outlined the main ideas of the nearing festivities: 1. focussing attention on the fact of mankind's salvation, and 2. peace in the world. The Jubilee Year was solemnly proclaimed by the bulla „Quod nuper” (30 Jan. 1933). Besides, there appeared many other Apostolic See documents devoted to the oncoming festivities. The Jubilee was first celebrated in Rome from Easter 1933 till Pascha of the following year. Only later the Jubilee Year became extended on to the whole world (8 April 1934 — 28 April 1935). Both in the first and in the second phase of the festivities, which were celebrated it Rome itself, active participation of the Polish Church could be observed. This manifested itself in the organization of special services, processions, celebrations and pilgrimages which proceeded not only to the major sanctuaries of the country, but also to Palestine and Rome. It is noteworthy that, apart from these external manifestations, numerous confessions, Holy Communions and concentration on spiritual life took place. The Jubilee Year was a great event which mobilized all Christianity and brought a certain revival to religious life. These celebrations also emphasised the current problems of the epoch and above all the question of world peace.